

politiske betydning, af stammeorganisationens funktioner som 'besættelsesmagt' i erobringstiden og som politisk bindemiddel – af svindende betydning – i ummayadetiden, og af *clientela*-forholdet, hvis indhold og betydning ligeledes ændres. Dr. Crones hovedtese, som ofte formuleres meget skarpt, er den, at abbassidernes forsøg på at skabe et enhedssamfund bygget på *mauwālī* (klienter) i hærene og på teologisk legitimitet strandede, fordi de teologisk lærde afviste kalifmagtens politiske ambitioner som irrelevante for Islam. I stedet skaber kalifmagten militære korps af slavestatus (*mamluker*), der »ikke var tænkt som en militær elite, men som militære automater«; slavehæren lod sig blot ikke nøje »med at ride heste« (s. 79). Så vanskelig bogen måske kan forekomme ikke-specialisten, kan der ikke være tvivl om, at den ved sine kritiske angrebsvinkler og sine nyfortolkninger vil blive af afgørende betydning for fremtidens diskussion – og forhåbentlig ikke blot blandt orientaler.

E. Ladewig Petersen

C. F. PETRY: *The Civilian Elite of Cairo in the Later Middle Ages*. Princeton (New Jersey) University Press, 1982. xxiv + 476 s., ill. \$ 45.00.

Bag den tilsyneladende meget specielle facade skjuler sig en vigtig og vægtig bog, hvis hovedemne er den civile elites placering og funktioner i et ikke-korporativt samfund, som beherskes af et fremmed militæraristokrati – Mamluktidens Cairo. Begrebet civil elite må her defineres efter islamiske normer og omfatter både det statslige bureaukrati, lovkyndige og lærde samt religiøse funktionærer, alle samlet indenfor Islams ortodokse lovsystem, men alle tillige med funktioner som formidlere mellem herskere og beherskede i det 15. århundredes Cairo.

Sit kildemateriale henter dr. Petry i to samtidige biografiske leksika, skrevet af den traditionslærde as-Sakhāwī (1427–97) og free-lance litteraten ibn Taghrī-Birdī (1411–70), henholdsvis data for 4.067 og 564 personer (i alt 4.631, tilsyneladende altså uden overlappning). Selvom både kildematerialets typologi og den anvendte prosopografiske teknik rejser problemer, som næppe gennemdrøftes helt til bunds; og selvom forf. tager forbehold for, at de mønstre, han afdækker, »are to be interpreted as suggestive rather than absolute«, kortlægger bogen vigtige resultater. I modsætning til f.eks. I. M. Lapidus (*Muslim Cities in the Later Middle Ages*. Cambr. 1967), der betonede den civile elites homogenitet, fremhæver forf. de grundlæggende funktionelle og sociale forskelle mellem bureaukrater, retslærde og religiøse funktionærer. Bureaukratiet udvælges omhyggeligt af herskerne efter loyalitetskriterier, ofte fra ortodokse bymilieuer eller blandt formodede ikke-troende. Patron-klient-forholdet betones stærkt, ligesom fyrstetjenerens private stræbsomhed – begge dele afskar et direkte forhold til undersåtterne. I modsætning til denne gruppe synes dommer- og 'akademiker'-gruppen at have været kosmopolitisk, men altid ortodoks og – skønt delvis afhængig af herskernes vilkårlighed – i stand til at håndhæve de ortodokse retssystemer jævnsides med det interne, professionelle sammenhold. Gruppen af religiøse funktionærer rekrutteres derimod overvejende lokalt og kunde mest uafhængigt opretholde forbindelserne (stadig på ortodoks basis) til det store flertal af undersåtter.

Dr. Petry fremhæver, at denne gruppe – delvis og med større betænkeligheder også de retslærde – skabte de ortodokse, sociale mekanismer, som gjorde det muligt for det muslimske, cairenske samfund at overleve både mamlukstyret og senere (fra 1517) det århundredlange osmannerregime. Desværre fordyber forf. sig ikke i, hvorledes solidaritetsmekanismen tilpassede sig overgangen til osmannerstyret, som han karakteriserer som i højere grad korporativt. Udover de metodiske problemer i bogen kan man endelig savne en vis perspektivering bagud til det seldjukiske sultanats ortodokse ensretning fra 11.-12.

århundrede, men som helhed kan der ikke være tvivl om bogens kvaliteter; det gælder både dens resultater og dens udfordringer.

Fremfor at bygge på moderne teorier er det værdifuldt, at dr. Petry har valgt at benytte den islamiske historiker-sociolog ibn Khaldūn's (1337–1406) samtidige forsøg på at opbygge en sociologisk begrundet social og organisatorisk solidaritetsteori. Solidaritetsbegrebet (*asabiyya*) kan være vanskeligt at definere og at afgrænse overfor beslægtede, europæiske begreber (et fyldigt og fyldestgørende udtog i kyndig oversættelse foreligger nu i E. Hammershaimb, *Ibn Khaldun, arabisk historieskriver og statsmand*. Kbh., Museum Tusculanum 1982). Man kunde vel dog have ventet en diskussion af forholdet mellem og anvendeligheden af ibn Khaldūns teorier overfor moderne, f.eks. Max Webers.

E. Ladewig Petersen

Guillelmi Caoursin, *Descriptio obsidionis urbis Rhodie, per Johannem Snel in Ottonia impressa anno dñi 1482*. Facsimileudgave med oversættelse af JACOB ISAGER. Odense, Foreningen for Boghaandværk, 1982. 161 s., ill.

Hvad er rimeligere end at fejre femhundredeåret for den først kendte bog, trykt i Danmark, ved udsendelsen af en facsimileudgave: Den johannitiske vicekansler, Guillaume Caoursins beretning om osmannernes belejring af Rhodos 1480, publiceret af den tyske bogtrykker Johan Snell under et kortvarigt ophold i Odense 1482. Bogen indledes af administrator, dr. Erik Dals nødvendigvis korte og fyndige indledning om Johan Snells virksomhed; den suppleres iøvrigt instruktivt af landsarkivar, dr. Anne Riisings fyldigere afhandlinger om Snell og den kirkehistoriske baggrund (*Skrift, Bog og Billede i Senmiddelalderens Danmark*. Bogvennen 1982, s. 21–43). Udover facsimileudgaven og universitetslektor Jacob Isagers fintfølende oversættelse kan der være grund til at fremhæve også dennes ledsagende kommentarer og oversigter, der (s. 153–55) med rette betoner skriftets (iøvrigt lidet raffinerede) propagandafunktion, som fremhæves ved konfrontation med andre, samtidige kilder (Jf. også dr. Mikael Venge i *Bogvennen* 1982, s. 15–19).

Det kan – som Jacob Isager fastslår – være rigtigt, at det kan være besværligt at kortlægge kronologien i de tyrkiske angreb på Rhodos under Mehmed II. Franz Babingers monumentale biografi – som desværre i for høj grad styres af italienske kilder – yder ikke støtte nok, men supplerende oplysninger kunde hentes f.eks. i S. J. Shaw's *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey* I (Cambr. 1976), det moderne og meget detaljerede standardværk. Med rette understreger Isager, at johanniterordenens bastioner på Rhodos indtil Mehmed II.s tid uantastet kunde beherske såvel Sortehavshandelen som krydderiruten til Levanten. Deres positioner blev utålelige efter tyrkernes erobring af Sortehavskysten (Varna 1444), men desværre forbigås opbygningen af den tyrkiske galejflåde, som muliggjorde angrebene 1479–80 og senere (1522) Suleyman I.s erobring af øen – få år efter erobringen af 'Den frugtbare Halvmåne' og Ægypten.

At udgaven fremtræder efter alle kunstens regler kan kun påskønnes. Fra et forbrugersynspunkt erstatter facsimileudgaven og oversættelsen (glimrende illustreret ved samtidige træsnit) alle tidligere og forkortede udgaver/oversættelser. Fremfor alt giver bogen en særdeles nyttig kilde til samtidens europæiske – propagandamæssige og finansielt betingede – reaktioner overfor de osmanniske angreb på det vigtige knudepunkt, Rhodos var.

E. Ladewig-Petersen